

ЦИТУВАННЯ У ТВОРАХ, ЩО СТВОРЮЮТЬСЯ КРЕАТИВНИМИ ІНДУСТРІЯМИ*

Анна Штефан,

*доктор юридичних наук, старший дослідник,
завідувач відділу авторського права і суміжних прав
НДІ інтелектуальної власності НАПрН України
ID ORCID: 0000-0003-2382-4849*

Стаття містить науково-практичний аналіз цитування у творах, що створюються креативними індустріями. Розглянуто законодавчі умови, додержання яких необхідне для того, щоб використання уривків з інших творів здійснювалося правомірно. Визначено мету, з якою можуть використовуватися цитати, обґрунтовано співвідношення між обсягом використання твору та поставленою метою, висвітлено зміст викладення цитати в автентичному формулюванні і суть творів критичного, полемічного, наукового та інформаційного характеру як таких, до яких можуть включатися цитати. На прикладі матеріалів практики окреслено основні помилки, що допускаються у тлумаченні меж і порядку цитування аудіовізуальних творів (зокрема, передач організацій телевізійного мовлення), фотографічних та музичних творів.

Ключові слова: цитування, цитата, вільне використання творів, креативні індустрії, авторське право, інтелектуальна власність

Цитування, тобто використання у своєму творі невеликих фрагментів інших творів з посиланням на них, належить до традиційних винятків і обмежень майнових авторських прав, який сприяє розвитку науки, культури, вільному поширенню інформації. Основні орієнтири щодо умов і порядку цитування містяться у ч. 1, 3 ст. 10 Бернської конвенції [1], ст. 444 Цивільного кодексу України [2] (у подальшому — ЦК), п. 1 ч. 1 ст. 21 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [3] (у подальшому — Закон АПСП), однак відповідних структурованих правил у законодавстві немає. Їх відсутність поряд із застосуванням оціночних понять «порівняно короткий уривок з твору» та «обсяг, виправданий поставленою метою» утруднює розумін-

ня меж дозволеного поведіння з іншим твором і часом призводить до неумисних порушень авторського права.

Знання правил цитування важливе не лише для учених, хоча, звісно, найчастіше цитування має місце саме у наукових працях. Проблема коректного використання фрагментів інших творів постає також перед письменниками, журналістами, сценаристами телепередач, документальних і науково-популярних фільмів, іншими авторами, що працюють у сферах креативних індустрій. Тому необхідно вичерпно охарактеризувати порядок включення цитат у твори, що створюються креативними індустріями, та умов, які повинні при цьому додержуватися.

* Стаття друкується в авторській редакції.

Літературний огляд. Особливості цитування розглядалися у вітчизняній доктрині нечасто. У джерелах навчального характеру зазвичай відтворюються законодавчі дефініції цитати і цитування без детального пояснення порядку використання уривків з інших творів. Деякі аспекти цієї проблематики висвітлили І. Зайцева-Калаур, К. Семенюк, В. Троцька, однак системного аналізу відповідних правил та умов у наукових працях поки що не здійснено. Теоретичних розробок особливостей цитування у творах, що створюються галузями креативних індустрій, також не вистачає.

Метою та задачами дослідження у цій статті є комплексне окреслення порядку та умов використання у власному творі уривків з інших творів з акцентом на діяльність креативних індустрій.

Виклад основного матеріалу. Цитування полягає у включенні у свій твір фрагменту іншого твору з тим, щоб підкріпити свої твердження про що-небудь, продемонструвати існуючу точку зору про певне явище, подію, особу. У зв'язку з цим необхідно розрізняти інші види використання фрагментів творів, які не належать до цитування. Для ілюстрації цієї тези наведу приклад з власної практики.

У січні 2022 року до мене звернулася українська художниця Марія Прошковська із запитанням, як належить діяти для реалізації її проекту — серії фотографій, на яких зображено фрагменти мозаїчного панно «Ковалі сучасності», створеного у 1974 році Г. Зубченко та Г. Прищедьком, розміщеного на стіні будівлі Інституту ядерних досліджень НАН України (м. Київ, проспект Науки, 47).

Марія Прошковська описала свій проект так: «Серія із 12-ти фотографій під назвою «Погляд з Юпітеру» є критичним висловлюванням щодо мрії мирного атому та «світлого майбутнього», яка обернулася найстрашнішою техногенною катастрофою в історії людства — аварією на Чорнобильській

атомній електростанції, що сталася 26 квітня 1986 року. Мій батько та дідусь брали безпосередню участь в ліквідації наслідків з перших хвилин та днів після аварії, а моя мати була мною вагітна, тому міркування над цією темою є частиною родинної історії. Отримавши в подарунок плівку СВЕМА (плівка була знайдена на заводі «Юпітер», покинутому внаслідок евакуації населення м. Прип'ять, де вона знаходилась імовірно з 1986 по 2012 рік), я вирішила використати саме її для фотографування окремих фрагментів мозаїчного панно «Ковалі сучасності» радянських авторів Г. Зубченко та Г. Прищедька, яке було створене до цієї аварії, підкреслюючи нерозуміння ризиків використання мирного атому».

Запитання полягало в тому, чи можна вільно використовувати зроблені художницею фотографії як цитати, враховуючи, що у фотографіях зображені окремі невеликі фрагменти панно, а їх використання має критичну мету, висловлює критичний погляд на ставлення до атомної енергетики.

У цьому та інших подібних випадках первинним критерієм виступає не обсяг фрагментів твору і мета їх використання, а те, чи має місце включення цих фрагментів в інший твір. Визначення цитати як уривку з твору, який використовується іншою особою у своєму творі (п. 60 ч. 1 ст. 1 Закону АПСП), безпосередньо вказує, що цитата входить до твору користувача, наводиться у ньому. Тобто користувач висловлює певну думку у своєму творі і підкріплює цю думку цитатою. Відтворення окремих фрагментів твору без включення їх у твір користувача, як це має місце у зазначеній серії фотографій, не може розглядатися як використання цитат.

Отже, цитування — це доповнення свого твору уривком з іншого твору. Воно належить до обмежень майнових авторських прав, випадків вільного використання творів. Вітчизняна система винятків і обмежень майнових авторських прав характеризується вичерп-

ністю переліку таких випадків, тобто дозволяються лише дії, прямо передбачені законом. Винятки дозволяють не узгоджувати з автором чи іншим суб'єктом авторського права деякі конкретні випадки використання творів, однак кожен з таких випадків обтяжений необхідністю додержання встановлених законом умов, відступлення від яких кваліфікується як порушення авторського права. Тому вільне і неузгоджене з автором використання твору буде правомірним тільки у разі додержання порядку такого використання.

Згідно з ч. 1 ст. 10 Бернської конвенції, п. 1 ч. 1 ст. 444 ЦК цитування здійснюється із дотриманням добрих звичаїв. До них належить, зокрема, таке використання уривку з іншого твору, за якого він може бути легко ідентифікований. Цитата не повинна зливатися з твором так, що її неможливо розпізнати, навпаки, вона має чітко відокремлюватися від інших елементів чи частин твору. Для будь-якої особи, котра ознайомлюється з твором, повинно бути очевидним, де починається і закінчується цитата. На практиці вироблено різні способи виділення цитат у творі, зумовлені видом і характером твору. У літературних творах поширене взяття цитати в лапки, наведення її з абзацу, виділення курсивом, смислове виділення із застосуванням вставних слів на зразок «на думку такого-то», «як зазначив такий-то». В аудіовізуальних творах і передачах мовлення уривки з інших аудіовізуальних творів та відеограм часто супроводжуються титрами «кадри з фільму такого-то», «фрагмент запису такого-то» тощо. Коли уривок з літературного чи усного твору оголошується диктором, уживаною практикою є окреслення початку такого уривку словом «цитата» і завершення словосполученням «кінець цитати»; у разі оголошення цитати в аудіовізуальному творі текст оголошуваного уривку може одночасно демонструватися на екрані. Існують і деякі інші добрі звичаї, яких прийнято до-

держуватися при цитуванні і які будуть окреслені далі. Хоча вони не передбачені законом, слідування таким звичаям зазвичай розглядається як добросовісність користувачів, коректне поводження з творами, що цитуються.

Що стосується законодавчих умов, які висуваються до використання цитат, їх можна вивести з положень ч. 1, 3 ст. 10 Бернської конвенції, ч. 1 ст. 444 ЦК, п. 60 ч. 1 ст. 1, п. 1 ч. 1 ст. 21 Закону АПСП. Розглянемо ці умови детальніше.

Попереднє правомірне опублікування твору, уривок з якого використовується. Термін «опублікування» у законодавстві про авторське право тлумачиться по-різному. Згідно з п. 30 ч. 1 ст. 1 Закону АПСП під опублікуванням розуміється випуск в обіг примірників твору, здійснений за згодою автора чи іншого суб'єкта авторського права, при цьому примірник твору визначений у п. 40 зазначеної норми як копія, виготовлена у матеріальній формі. Тобто Закон АПСП не передбачає можливості використання коротких уривків з творів, що були оприлюднені в якийсь інший спосіб, без випуску примірників таких творів. Інший підхід наведено у ч. 1 ст. 442 ЦК, згідно з якою до опублікування (випуску твору у світ) належать випадки, коли твір будь-яким способом повідомлений невизначеному колу осіб, у тому числі виданий, публічно виконаний, публічно показаний, переданий по радіо чи телебаченню, відображений у загальнодоступних електронних системах інформації. У цьому положенні поняття опублікування є значно ширшим та охоплює усі і будь-які випадки розкриття твору публіці. Це кореспондує нормі ч. 1 ст. 10 Бернської конвенції, де передбачається використання цитат з творів, правомірно доведених до загального відома публіки, що також не обмежується випуском примірників творів. Бернська конвенція як міжнародний договір має пріоритет над положеннями Закону АПСП, а

тому слід виходити з того, що цитування застосовується до творів, правомірно оприлюднених у будь-який спосіб.

Правомірним оприлюдненням є розкриття твору публіці, здійснене за згодою автора чи іншого суб'єкта авторського права. Розглядаючи цю умову у контексті журналістської діяльності, І. В. Зайцева-Калаур у 2013 році відзначила її складність, зумовлену тим, що «далеко не завжди журналіст має можливість достовірно визначити, чи був твір опублікований правомірно» [4, 2]. Видається, що в умовах сучасного рівня доступності інформації у більшості випадків нескладно пересвідчитися в тому, що оприлюднення твору відбулося внаслідок відповідного волевиявлення автора чи іншої особи, яка має права на твір. У разі існування сумнівів щодо цього доцільно утриматися від цитування твору, оскільки закон чітко обмежує можливість його здійснення випадками, коли твір було правомірно оприлюднено. Це стосується і творів, ще не розкритих публіці: випуск твору у світ належить до сфери використання твору (п. 1 ч. 1 ст. 441 ЦК), що входить до складу виключних майнових авторських прав. Цитування не оприлюдненого або неправомірно оприлюдненого твору означає відступлення від дозволеної законом поведінки і кваліфікується як порушення авторського права.

Використання уривку з твору в обсязі, виправданому поставленою метою. Цитата визначена у п. 60 ч. 1 ст. 1 Закону АПСП як порівняно короткий уривок з твору, однак її гранично допустимі розміри, такі як максимальна кількість слів чи знаків, секунд тривалості, відсотку використовуваного фрагменту у порівнянні з загальним обсягом твору, законом не встановлені. Передбачити такі вимоги, які задовольняли б потребам цитування в усіх випадках, неможливо: цитування має на меті навести думку іншого автора, а обсяги викладення таких думок завжди різні. Тим не менш, у доктрині

утвердилося розуміння, що фрагмент, який використовується, повинен бути невеликим у порівнянні із загальним обсягом твору, до якого включається фрагмент. Якщо цитата становить значну частину твору користувача, це може розглядатися як вихід за межі дозволеного вільного використання твору. Водночас слід враховувати, що закон співвідносить обсяг використаного уривку з досягненням поставленої мети (ч. 1 ст. 10 Бернської конвенції, ч. 1 ст. 444 ЦК, п. 1 ч. 1 ст. 21 Закону АПСП). Тому критерій обсягу уривку завжди повинен розглядатися у взаємозв'язку з тим, чи виправданий він поставленою метою.

Згідно з п. 60 ч. 1 ст. 1 Закону АПСП використання цитат здійснюється з метою зробити зрозумілішим свої твердження або послатися на погляди іншого автора. Уривки з інших творів можуть включатися у твір користувача для обґрунтування власної позиції, демонстрації існуючої точки зору, наведення інформації про що-небудь. Тому обсяг цитати має відповідати цілям викладення певної думки, надання певних відомостей чи даних.

Уривки з аудіовізуальних творів, фрагменти виконань музичних творів, зафіксованих у фонограмах чи відеограмах, зазвичай супроводжують інформацію про автора та/або виконавця використовуваного твору як ілюстрації їх творчої (виконавської) діяльності. Це відповідає сутності цитування, якщо додержується взаємозв'язок між уривком та контекстом, у якому наводиться уривок. Так, ТОВ «Міжнародна комерційна телерадіокомпанія» (ІСТV) включила у випуск телепередачі «Козирне життя» фрагменти записів виконань чотирьох музичних творів з текстом, виключні права на використання яких належали ТОВ «Українська музична видавнича група» (УМВГ). Договір щодо цих творів між ІСТV та УМВГ укладений не був, а тому УМВГ розцінено їх використання як порушення авторського права. Суди першої, апе-

ляційної і касаційної інстанцій, що розглядали цю справу, дійшли однакових висновків про те, що фрагменти спірних творів включені у телепередачу як цитати для більш повного інформування глядачів про творчість автора/виконавця, про якого йшлося у телепередачі, а обсяг їх використання виправданий поставленою метою. Враховуючи дотримання ICTV усіх інших умов цитування, суди обґрунтовано вирішили, що використання фрагментів спірних творів було здійснено правомірно [5].

Твори образотворчого мистецтва, фотографічні та інші невеликі за обсягом твори можуть цитуватися, якщо це виправдовується поставленою метою. Включення у твір фотографії, не пов'язане з наданням інформації, яку висвітлює зображення, може здійснюватися лише за згодою автора чи іншого суб'єкта авторського права. Зокрема, на обкладинці одного з випусків журналу «Кореспондент» було опубліковано фрагмент фотографічного твору із зображенням жінки у вінку в національному українському вбранні, котрий попередньо був розміщений на персональній сторінці фотографа у соціальній мережі Facebook та на власному веб-сайті фотографа. У матеріалах справи відсутні дані про те, що це зображення пов'язане з якимись твердженнями, для підкріплення яких воно було розміщене на обкладинці журналу. Дозвіл на використання твору видавцю журналу не надавався, а тому суд зробив висновок про порушення авторського права фотографа [6]. Слід зазначити, що відповідач не виявляв активності у цій справі і рішення у ній було ухвалене заочно на підставі доказів, наданих фотографом. Однак якби відповідач прагнув обґрунтувати, що використаний фрагмент фотографії є цитатою, це відповідало б суті цитати лише тоді, коли фрагмент було б розміщено у контексті певної інформації, яку він підтверджує, пояснює, висвітлює. Використання уривку з твору на обкладинці книги чи журналу безвідносно до кон-

кретних тез, які пов'язані з цим уривком, до цитування не належить.

Отже, фрагменти будь-яких творів можуть включатися автором у свій твір для підкріплення певних тверджень, надання додаткових відомостей, пояснення того, про що йдеться у творі. Таке використання повинно бути абсолютно цільовим і мати безпосередній зв'язок з інформацією, яка викладається у творі, у якому наводиться цитата.

Використання уривку з твору в автентичному формулюванні. Ця вимога впливає з визначення поняття цитати (п. 60 ч. 1 ст. 1 Закону АПСІ) і означає, що уривок з твору повинен точно відповідати оригіналу. При цитуванні не допускається перефразування чи доповнення уривку, вилучення окремих слів з контексту, внаслідок чого змінюється зміст цитованого фрагменту. Особа, яка використовує цитату, повинна відобразити думку автора твору у тому вигляді, у якому ця думка була висловлена, точно і повно передати інформацію, що міститься у використовуваному уривку.

Водночас у цитуванні допустимі скорочення, які не позначаються на змісті авторського погляду, наприклад, вилучення розширеної характеристики чи другорядного висловлювання і використання лише основної тези. У тексті такі скорочення прийнято виділяти за допомогою трьох поставлених підряд крапок, що свідчить про вилучення певної частини. Якщо у цитаті не наводиться початок речення, вона починається з трьох крапок: «... текст іншої частини речення». Коли вилучається фрагмент, розташований усередині цитованого тексту, три крапки використовуються замість вилученого фрагменту: «частина тексту... інша частина тексту».

У разі використання уривку з твору, що викладений іншою мовою, ніж твір користувача, постає питання, чи відповідатиме умові автентичності переклад цитованого уривку. Закон не визначає порядок дій у таких випадках, а у доктрині висловлено переконання, що

АВТОРСЬКЕ ПРАВО ТА СУМІЖНІ ПРАВА

«для перекладу цитат необхідно мати дозвіл автора. За умови, що його немає, цитата наводиться тільки мовою оригіналу» [7, 42]. Таке розуміння цитування іншомовних творів не зовсім вірне. Переклад частини твору потребує узгодження тоді, коли вона використовується у спосіб, відмінний від цитування, наприклад, глава іншомовної книги публікується українською мовою в журналі. У випадку з цитуванням переклад уривку з твору не використовується самостійно, а включається в інший твір з конкретною метою. Якщо всі встановлені законом вимоги до цитування дотримано, навіть за відсутності дозволу на переклад цитованого фрагменту його використання відповідає засадам вільного використання творів, а саме, не обмежує можливість нормального використання твору і не шкодить інтересам автора чи іншого суб'єкта авторського права. Тому при цитуванні дозвіл на переклад уривку з твору одержувати не потрібно, проте переклад повинен бути коректним і таким, що точно і достовірно передає висловлювання автора.

Критичний, полемічний, науковий або інформаційний характер твору, до якого включається цитата. Згідно з п. 1 ч. 1 ст. 21 Закону АПСР використання цитат може здійснюватися лише у творах критичного, полемічного, наукового або інформаційного характеру. Визначення цих категорій Закон АПСР не містить, тому для з'ясування їх змісту необхідно звернутися до інших джерел.

Термін «критика» означає «розгляд і оцінку когось, чогось з метою виявлення та усунення вад, хиб; літературний жанр, завданням якого є розгляд, тлумачення та оцінка літературних, мистецьких або наукових творів» [8, 350-351]. Критика «виступає засобом формування суспільної думки шляхом роз'яснення, аналізу та оцінки, спрямовуючи осмислення явища чи події в інше, можливо не передбачуване одразу русло» [9, 101]. Критичний характер,

відповідно, має твір, який «ґрунтується на перевірці правдивості, правильності чого-небудь; здатний виявляти та оцінювати позитивне й негативне в кому-, чому-небудь» [8, 351].

Полеміка тлумачиться як «суперечка в пресі, на зборах, диспуті тощо при обговоренні яких-небудь наукових, політичних, літературних та інших питань» [10, 64]. Це «боротьба принципово протилежних думок щодо того чи іншого питання, тобто публічний спір з метою захистити, відстояти свою точку зору й спростувати думку свого опонента» [11, 53]. Твір полемічного характеру може містити гостру дискусію, обмін думками, що виражають різні точки зору щодо предмета обговорення, аргументи на користь певної позиції та контраргументи щодо іншої точки зору.

Науковий характер твору зумовлюється тим, що твір є результатом наукового дослідження і має спрямованість на пізнання, розвиток існуючих знань чи формування нових [12, 74]. Твори наукового характеру можуть бути письмовими (статті, монографії, інші публікації) та усними (доповіді, лекції тощо), зазвичай вони містять аналіз певних явищ та синтез висновків по суті розглядуваного питання.

Інформаційний характер твору пов'язаний з тим, що основу твору становлять відомості та/або дані про когонебудь або що-небудь (п. 3 ч. 1 ст. 1, ст. 10 Закону України «Про інформацію» [13]), а твір повідомляє ці відомості. Слід мати на увазі, що інформаційний характер властивий не лише новинам про поточні події. Засоби масової інформації, призначені для публічного поширення друкованої або аудіовізуальної інформації необмеженому колу осіб, є суб'єктами інформаційних відносин (ст. 4, 22 Закону України «Про інформацію»). Друковані засоби масової інформації здійснюють збирання, творення, редагування, підготовку інформації до друку та видання її у друкованому вигляді з метою поширення серед читачів (ч. 1 ст. 6 Закону України «Про

друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» [14]), а отже, характер створених ними творів завжди є інформаційним. Згідно з п. 41 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про телебачення і радіомовлення» [15] кожна телевізійна і радіо передача розглядається як цілісний інформаційний продукт, а тому має інформаційний характер. Таким чином, законодавство підкреслює інформаційну складову матеріалів, що виходять від засобів масової інформації, а тому твори можуть цитуватися в усіх статтях, передачах та інших матеріалах засобів масової інформації, незалежно від їх конкретного жанру.

На підтвердження цієї тези можна навести справу за позовом ТОВ «Телерадіокомпанія «Студія 1+1» до ПАТ «Міжнародний Медіа Центр — СТБ» про захист авторського права. Спір стосувався включення у передачу «Неймовірна правда про зірок» телеканалу СТБ уривків з телесеріалу «SILA», виключні майнові права на використання якого належали телеканалу 1+1. Телеканал СТБ обґрунтував, що використання спірних уривків є цитуванням: у відповідному епізоді детально і з критичної точки зору проаналізовано та обговорено ймовірні причини підвищеної уваги українського глядача до серіалу «SILA» в аспекті особистостей головних героїв; висвітлено реальні події особистого життя головного героя серіалу. Телеканал 1+1 заперечував проти кваліфікації такого використання як цитування, зокрема, тим, що передача «Неймовірна правда про зірок» не носить полемічного, наукового, інформаційного та критичного характеру, оскільки їй властивий розважальний характер. Однак суд звернув увагу на законодавче тлумачення діяльності засобів масової інформації як інформаційної діяльності, визначив, що передача «Неймовірна правда про зірок» є інформаційно-аналітичною, та визнав, що використання у ній уривків з телесеріалу «SILA» належить до цитування [16].

Включення фрагменту твору в об'єкт, котрий має якийсь інший харак-

тер, ніж критичний, полемічний, науковий або інформаційний, не відповідає умовам цитування, а тому може здійснюватися лише з дозволу автора чи іншого суб'єкта авторського права на використовуваний твір.

Зазначення імені автора і джерела запозичення. Вимога щодо посилення на ім'я автора і джерело запозичення (твору, уривок з якого використовується) встановлена у ч. 3 ст. 10 Бернської конвенції, ч. 2 ст. 444 ЦК, п. 1 ч. 1 ст. 21 Закону АПСР. Вона корелює з правом автора вимагати визнання свого авторства шляхом зазначення належним чином імені автора (або псевдоніму замість справжнього імені автора) на творі і його примірниках і за будь-якого публічного використання твору (п. 1, 3 ч. 1 ст. 14 Закону АПСР). Єдиним винятком з розглядуваного правила є включення у твір уривку з твору, оприлюдненого анонімно, коли автор вирішив не розкривати свою ідентичність; у такому разі вказівка на джерело запозичення є достатньою для дотримання досліджуваної умови.

У діяльності організацій телевізійного мовлення зустрічаються приклади включення у передачу одного телеканалу уривку з передачі іншого телеканалу. Демонстрація логотипу телеканалу, фрагмент передачі якого використовується, не замінює собою дотримання вимоги щодо зазначення імен авторів передачі і джерела запозичення. Так, ТОВ «Телерадіокомпанія «Студія 1+1» включило у два випуски передачі «Українські сенсації» 19 коротких уривків з передач «Свобода слова» і «Факти тижня з Оксаною Соколовою», авторські майнові права на які належали ТОВ «Міжнародна комерційна телерадіокомпанія» (ICTV). Використання зазначених уривків було здійснене з демонстрацією логотипу телеканалу ICTV, однак без наведення інформації про авторів і назви передач. На думку представників телеканалу 1+1, наявність логотипу ICTV на процитованих уривках належним чином

оформлює запозичення для використання як цитати і є вказівкою на джерело запозичення, а тому телеканал 1+1 правомірно скористався своїм правом на цитування творів телеканалу ICTV. Суд відхилив цей довід, вирішивши, що мала місце неправомірна ретрансляція фрагментів передач телеканалу ICTV [17]. Таким чином, без ідентифікації твору і його автора (авторів) використання фрагменту твору не вважатиметься цитуванням, а тому навіть у разі дотримання усіх інших вимог дії користувача розглядатимуться як порушення авторського права.

У цілому при цитуванні творів слід пам'ятати, що воно повинно здійснюватися у строгій відповідності до встановлених законом вимог. Користувачам не надається право визначати, які з цих вимог можуть не дотримуватися, оскільки саме їх сукупністю визначаються межі допустимої і дозволеної поведінки при вільному використанні творів.

Висновки. Правила цитування зумовлені декількома вимогами, сукупне виконання яких є обов'язковим для того, щоб включення у свій твір уривку з іншого твору могло здійснюватися без

узгодження з автором чи іншим суб'єктом авторського права і без виплати йому винагороди. Цими вимогами є попереднє правомірне оприлюднення твору, що цитується; цільове використання цитати для підтвердження, пояснення, обґрунтування того, про що йдеться у творі, в обсязі, який відповідає цій меті; точне і коректне відображення думки автора цитованого уривку; включення цитати лише у твір, що має критичний, полемічний, науковий або інформаційний характер; зазначення імені (псевдоніму) автора і джерела запозичення.

Як проілюстровано у цій статті, представники креативних індустрій не завжди повністю розуміють умови, за яких використання уривків з інших творів є правомірним, і допускають помилки у їх тлумаченні. Структурований виклад правил цитування з конкретними прикладами повинен посприяти формуванню цілісних уявлень про належне поводження з іншими творами при включенні їх фрагментів у свій твір. ●

Список використаних джерел / List of references

1. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів. Паризький Акт від 24 липня 1971 р., змінений 2 жовтня 1979 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051#Text (дата звернення: 22.02.2022 р.).
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. ВВР. 2003. № 40-44. Ст. 356.
3. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23 грудня 1993 р. № 3792-XII. ВВР. 1994. № 13. Ст. 64.
4. Зайцева-Калаур І. В. Межі використання авторських творів журналістів організаціями ЗМІ. Часопис Академії адвокатури України. 2013. № 3. С. 1–7. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chaau_2013_3_10 (дата звернення: 22.02.2022 р.).
5. Постанова Вищого господарського суду України від 26 січня 2016 року. Справа № 910/11320/13. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/55245543> (дата звернення: 22.02.2022 р.).
6. Рішення Оболонського районного суду м. Києва від 18 квітня 2019 року. Справа № 756/8820/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81259930> (дата звернення: 22.02.2022 р.).

7. Омелян-Скурта Н. Г. Інтелектуальна власність як основне знаряддя викладацької праці. *Вісник ПДАБА*. 2014. № 12. С. 39–44.
 8. Словник української мови. В 11 т. Т. 4. / І. К. Білодід, А. А. Бурячок та інші. Київ: Наукова думка, 1973. 840 с.
 9. Козаченко Н. П. Яка критика потрібна критичному мисленню? Актуальні проблеми духовності. 2019. Вип. 20. С. 97–117.
 10. Словник української мови. В 11 т. Т. 7. / І. К. Білодід, А. А. Бурячок та інші. Київ: Наукова думка, 1976. 724 с.
 11. Парфенюк Н. В. Місце та роль полеміки в комунікативному дискурсі наприкінці XVI – у першій половині XVII ст. *Інформаційне суспільство*. 2016. Вип. 23. С. 48–54.
 12. Штефан А. Науковий плагіат: співвідношення використання ідеї та форми вираження твору. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2016. № 4. С. 68–79.
 13. Про інформацію: Закон України від 02 жовтня 1992 року № 2657-XII. *ВВР*. 1992. № 48. Ст. 650.
 14. Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні: Закон України від 16 листопада 1992 року № 2782-XII. *ВВР*. 1993. № 1. Ст. 1.
 15. Про телебачення і радіомовлення: Закон України від 21 грудня 1993 року № 3759-XII. *ВВР*. 1994. № 10. Ст. 43.
 16. Рішення Господарського суду м. Києва від 11 лютого 2014 року. Справа № 910/15420/13. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/37192452> (дата звернення: 22.02.2022 р.).
 17. Рішення Господарського суду м. Києва від 08 грудня 2014 року. Справа № 910/21872/14. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/41871014> (дата звернення: 22.02.2022 р.).
1. Bernska konvencija pro okhoronu literaturnykh i khudozhnikh tvoriv. Paryzkyi Akt vid 24 lypnia 1971 r., zminenyi 2 zhovtnia 1979 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051#Text (data zvernennia: 22.02.2022 r.).
 2. Tsyvylnyi kodeks Ukrainy vid 16 sichnia 2003 roku № 435-IV. *VVR*. 2003. № 40-44. Ст. 356.
 3. Pro avtorske pravo i sumizhni prava: Zakon Ukrainy vid 23 hrudnia 1993 r. № 3792-KhII. *VVR*. 1994. № 13. Ст. 64.
 4. Zaitseva KAlaur I. V. Mezhi vykorystannia avtorskykh tvoriv zhurnalistiv orhanizatsiiamy ZMI. *Chasopys Akademii advokatury Ukrainy*. 2013. № 3. S. 1–7. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chaa_u_2013_3_10 (data zvernennia: 22.02.2022 r.).
 5. Postanova Vyschchoho hospodarskoho sudu Ukrainy vid 26 sichnia 2016 roku. Sправа № 910/11320/13. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/55245543> (data zvernennia: 22.02.2022 r.).
 6. Rishennia Obolonskoho raionnoho sudu m. Kyieva vid 18 kvitnia 2019 roku. Sправа № 756/8820/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81259930> (data zvernennia: 22.02.2022 r.).
 7. Omelian-Skyrta N. H. Intelktualna vlasnist yak osnovne znariaddia vykladatskoi pratsi. *Visnyk PDABA*. 2014. № 12. S. 39–44.
 8. Slovnyk ukrainskoi movy. V 11 t. T. 4. / I. K. Bilodid, A. A. Buriachok ta inshi. Kyiv: Naukova dumka, 1973. 840 s.
 9. Kozachenko N. P. Yaka krytyka potribna krytychnomu myslenniu? Aktualni problemy dukhovnosti. 2019. Vyp. 20. S. 97–117.
 10. Slovnyk ukrainskoi movy. V 11 t. T. 7. / I. K. Bilodid, A. A. Buriachok ta inshi. Kyiv: Naukova dumka, 1976. 724 s.
 11. Parfeniuk N. V. Mistse ta rol polemiky v komunikatyvnomu dyskursi naprykintsy XVI – u pershii polovyni XVII st. *Informatsiine suspilstvo*. 2016. Vyp. 23. S. 48–54.

12. *Shtefan A. Naukovyi plahiat: spivvidnoshennia vykorystannia idei ta formy vyrazhennia tvoriv. Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti. 2016. № 4. S. 68–79.*
13. *Pro informatsiiu: Zakon Ukrainy vid 02 zhovtnia 1992 roku № 2657-KhII. VVR. 1992. № 48. St. 650.*
14. *Pro drukovani zasoby masovoi informatsii (presu) v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 16 lystopada 1992 roku № 2782-KhII. VVR. 1993. № 1. St. 1.*
15. *Pro telebachennia i radiomovlennia: Zakon Ukrainy vid 21 hrudnia 1993 roku № 3759-KhII. VVR. 1994. № 10. St. 43.*
16. *Rishennia Hospodarskoho sudu m. Kyieva vid 11 liutoho 2014 roku. Sprava № 910/15420/13. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/37192452> (data zvernennia: 22.02.2022 r.).*
17. *Rishennia Hospodarskoho sudu m. Kyieva vid 08 hrudnia 2014 roku. Sprava № 910/21872/14. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/41871014> (data zvernennia: 22.02.2022 r.).*

Надійшла до редакції 06.05.2022 року

Shtefan A. Citation in works created by the creative industries. Citation, i.e. the use in the work of small fragments of other works with reference to them, belongs to the traditional copyright exceptions and limitations that contribute to the development of science and culture, and free dissemination of information. The Ukrainian system of copyright exceptions and limitations is characterized by an exhaustive list of such cases, so only actions expressly provided by law are allowed. Therefore, free and uncoordinated with the author citation of the work is allowed only in compliance with the requirements provided by the law.

First, the work from which the quotation is used must be lawfully made public, i.e. disclosed to the public with the permission of the author. Citing an unpublished or illegally published work constitutes a deviation from lawful conduct and qualifies as copyright infringement.

Second, the length of the passage used must be appropriate to the purpose, which may include explaining one's statements or referring to another author's opinion. The limit of the size of a citation, such as the maximum number of words, signs, or seconds of duration, is not established by law. Therefore, the volume of the citation should correspond to the purposes of expressing a particular opinion, providing certain information or data. Works of fine art, photography and other small works can be cited in part or in full if it is justified by the goal. The use of such works must be absolutely targeted and have a direct connection with the information contained in the work in which the citation is given.

Third, the excerpt from the work must be given in an authentic formulation that corresponds exactly to the original. If a quotation is translated from a foreign language, its use does not require permission but the translation must be correct and accurately convey the author's thought.

Fourth, a quotation can be included only in a work of a critical, polemical, scientific, or informational nature. It should be taken into account that, under Ukrainian law, articles and programs of the media are always considered informational objects, so the media can quote other works regardless of the genre of their particular article or program.

Fifth, when citing, it is obligatory to indicate the name (pseudonym) of the author and the source of borrowing. If the work is published anonymously, it is sufficient to comply with this requirement by indicating the source of borrowing. Without specifying the work and its author(s), the use of a fragment of the work will not be consid-

ered citation, and therefore, even if all other requirements are met, the user's actions will be regarded as copyright infringement.

In general, when quoting, it should be remembered that it must be carried out in strict accordance with the requirements established by law. Users are not given the right to determine which of these requirements may not be met because only their combination determines the boundaries of permissible and allowed behavior in the free use of works.

Key words: citation, quotation, free use of works, creative industries, copyright, intellectual property